

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מריס שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

השוכר את האומנין פרק ששי בבא מציעא

יב א ב מ"י פ"ט מהל'
גירוסין הל' יב סמג
עשן כ טו"ש א"ע ס'
קמ סעף ט:
יג ג מ"י שס:
יד ד ה מ"י פ"ט מהל'
שכירות הל' ד סמג
עשן פט טו"ש ח"מ ס'
שג סעף פ:
זו ו ז מ"י שס טו"ש שס
סעף ד:
זז ח ט מ"י שס ועין
זכחות וזכרות משנה
טו"ש שס סעף פ:
יו י מ"י שס טו"ש שס
סעף ו:
יח כ פ ג מ"י שס
טו"ש שס סעף פ:

א [למקן עת], ב [לעיל
ע"א, ג ע"ג, ד פסחים
ד ע"א.

הגהות הגר"א

[א] [ב] ג' ואם
כ"ע, ג"כ שקל כ"ל:
[ג] שם פ"קא נדפס
בג"מין פ"י פ"הרש
כ"ו, ג"כ אצל הרמב"ם
מפרט להקנות שדה:
[ד] רש"י ד"ה הא
דסיירא, והול"ך כ"ו,
ג"כ והמב"ם מפרט
שהש"ע נקב בעלמו
מנכר שאל לא פשע ומה
כ"ד לעשות:

הגהות וצינונים

א [ב] ב"ר"ף, ובחלק
מהכתיב ואמר לו,
ב"ר"ף, ובחלק מהכתיב
אומרים לו צא ושכור
מאלו ואין לו: פ [ג]
[א] לחורש חריצין ואתא
מיטרא שאין יכולין
לחורש [גלוין]: ג [ג]
לחורש [ובו] (רש"י):
ד [ז] צ"ל גבי (רש"י)
ורש"י, וכ"ה בכת"י:
ה [ח] נדצ"ל תנאן
(באה"מ, וכ"ה בכת"י):
ו [י] צ"ל ש"מא [גלוין]:
ז [ט] ס"א ש"מא ירדו
גסוים [גלוין]:
ח [י] נדצ"ל ימבאר:
ט [כ] נדצ"ל ימבאר:

אין להם זה על זה אלא תרשימות.

קשה לר"י דהא קי"ל כר"מ
דלחין דינא דגרמי בהגזל קמא (ב"ק
דף ק.) א"כ אמאי לא יתן להם
כפועל בטול כיון שעל ידו נהבטלו
אותו היום וי"ל דמרייר כשחזרו בו
עוד ימנאו להשתכר ומכל מקום יש
עליו תרשימות שעתה לא ימנאו אלא
ע"י טורח וכו' מפליג בסמוך בין לא
הלכו חמרים להלכו ומנאו שדה
למה הוא מנאי לפלוני אף צ"ל הלכו
כלל בין יכולין עוד להשתכר בין חזרו
צו אחר שלא מנאו" עוד להשתכר
אלא אורחא למיתא נקט דבהלכו
לא שכיח שימנאו עוד להשתכר ואם
לא הלכו מסתמא כשצ"ל לחזור חזרו
מיד צעוד שימנאו" להשתכר.

דאגר

אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן עושה מלאכה ליושב ובמל' ובר"א
שלא התחילו במלאכה אבל התחילו במלאכה שמין להן מה שעשו כיצד
קבלו קמה לקצור בשני סלעים קצרו חציה והניחו חציה בגד לארוג
בשני סלעים ארגו חציו והניחו חציו שמין להן את מה שעשו היה יפה ששה
דינרים נותן להן סלע או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ואם ו"א סלע נותן
להם סלע ר' דוסא אומר 'שמין להן מה שעתיד להעשות היה יפה ששה
דינרים נותן להם שקל או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ואם ו"א סלע נותן
להם סלע" במה דברים אמורים בדבר שאין אבוד אבל בדבר האבוד שוכר
עליהן או מטען כיצד מטען" אומר להן סלע קצצתי לכם באו וטלו שתיים
ועד כמה שוכר עליהן עד ארבעים וחמשים זוז' במה דברים אמורים בזמן
שאיין שם פועלים לשכור אבל יש שם פועלים לשכור ואמר" צא ושכור
מאלו אין לו עליהן אלא תרעומת תני תנא קמיה דרב נותן להם שכרן
משלם אמר ליה חביבי אמר אילו אנא הואי לא הוה יהיבנא להן אלא כפועל'
במל ואת אמרת נותן להם שכרן משלם והא עלה קתני" אינו דומה הבא טעון
להבא ריקן עושה מלאכה ליושב ובמל לא סיימוה קמיה איכא דאמרי סיימוה
קמיה והכי קאמר חביבי אמר אי הואי אנא לא הוה יהיבנא ליה כלל ואת
אמרת כפועל במל אלא קשיא הך לא קשיא" הא דסיירא לארעיה
מדאורתא הא דלא סייירא לארעיה מאורתא כי הא דאמר רבא" האוי מאן
דאגר אגרי לרפקא" ואתא מטרוא ומלייה מוא אי סייירא לארעיה מאורתא

הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא התקבל ל"י גיטי ואשתך אמרה הבא ל"י גיטי" ואמר רב נחמן כ"ו, כלומר ועלה שמעת לרב נחמן
לדמר מגורשת היה לך ללמוד לפי דברי שאמר צהענת הגט לידו או לידה דליהו גירושין או לדעורא דידה קמין או לדעורא דידה
סמך כ"ד אמר רב נחמן אס משיגיע גט לידו שלית מגורשת יש ללמוד לדעורא דידה סמך ולא לו האמין ומתלה למכרו לו
בתורת שליח לקבלה כדברי האשה והצעל עמנו גירש ואי הוה אמר רב נחמן עלה כשיגיע גט לידה מגורשת ולא בקבלה השליח יש ללמוד
לדעורא דידה סמך ומהימנת לי

דהכי אמרה קאמר ליה ועשאו שליח להולכה והשליח נתמרה להיעקר מתורת שליחות של אשה לקבלה ונעשה שליח לצעל לגרש והרי עשה שליחותו והגיעה לידה: א"ל התם. דשמעת ליה דלמר אינה מגורשת אין ללמוד מדרב נחמן לדעורא לך דידה סמך ואין כפן שליחות כלאמרת דא"ל אמרינן לדעורא דידה סמך דאף הצעל עשאו שליח להולכה כדברי האשה אין כפן שליחות שהרי השליח לא נתמרה דהא עקר ליה לשליחותיה לגמרי דלמר ליה שליח לקבלה איפשי להעשות שלא אטרמ הגיע לידה אצל שליח להולכה לטרות ולהגיע לידה אי איפשי להעשות הלך אפי' נמלך והגיעו אלא אין זה סמך שניתן לגירושין ששקבלו לא קבלו על מנת כן ואי קשיא הא אמרינן גביה" אפכא היכא דהיא אמרה התקבל והוא אמר לצעל אשתך אמרה הצעל והוא אמר הילך כמה שאמרה דלי הוה אמר עלה משיגיע גט לידו מגורשת הוה שמעינן לדעורא דידה סמך ומכרו לו על מנת קבלה ולא קשיא לן הא שליח עקר לשליחותיה אלא נתמרה הוא בשליחות קבלה איכא למימר דלי הוה אמר רב נחמן הכי הוה קמ"ל דהאי לאו עקירה הוה דהא מתמרה להיות שליח להולכה כל שכן דמתמרה בשליחות קבלה שהקבלה בכלל הולכה לענין הטרות: ואי בעית אימא כ"ו, אשייאל דרש פירקא קאי: הטיעו קרי ל"ה. וזה את זה דקתני צממני צפועלים וצעל הבית נמי קאמר ולא דצאטעו פועלים אהדי: דתניא. דגבי צפועלים וצעל הבית נמי קרי להו טעונו: אין דהן זה על זה א"ל תרשימות. דלמר להן תשכירו עממסם לאחרים ואינהו נמי אמרו ליה כי

הדרי צהו לא ושכור אחרים ומיהו תרעומת איכא שיהו לריכס לחור זה אחר פועלים וזה אחר שוכרים ותציעת ממון ליכא דהא דברים צעלמא נינהו: בדיא. דאין להם עליו ממון אס חזור הוה: בש"א ה"ב. למקום המלאכה וצבוק אמר להן חזורי צי: אב"א אס ה"ב. אלא המלאכה כגון אס חמרים הן ששכרן להביא לו מוצאה ממקום אחר והלכו ולא מנאו או אס פועלים הן ששכרם לעדור שדהו והלכו ומנאו שדה שהיא למה נמיה רחמיה לעידור: נותן דהם שכוך. של כל היום משלם כפי הראוי להם וכדמפרש ואזיל: אב"א אינו דומה הבא טעון דהבא ריקן. ואומדים את החמרים כמה אדם רוצה לפחות משכרו של אותה הדרך לצא ריקן מנלצ טעון: עושה מלאכה ליושב ובמל'. ואומדין את הפועלים כמה אדם רוצה ליעול שכרו פחות ולישצ צטל מלעדור כל היום וליעול כן וכן: בדיא. בש"א התחילו במלאכה. ארשט קאי ועד השתא פריש מילי דשכירות והשתא פריש מילי דקבלנות: בדיא. דליכא דחורו צהו או הוה חור אין להם אלא תרעומת בזמן שלח התחילו במלאכה: אב"א התחילו במלאכה. יש דין אחר צנייהס מכו הדין שמין להן צהו ששעו לפי התנאי ויקבלו כפי חשבון שעשו: ארגו חביב. ומגיע לשכרן סלע לפי תנאס: היה יפה ו' דינרים. שאס היה צא לשכור שכיר לחייה אינו מוצא צפחות משהו דינרים ונמנא נפסד צעל הבית צמה שעתיד להעשות אפי"ה אין הולכין אחר העתיד להעשות אלא שמין להן את מה שעשו לפי חשבון תנאו" ונותן להם סלע לית ליה להאי תנא הא דתנן צממתינן" כל החזור צו ידו על התחמוה: ואם ס"צ. ואס אין יפה אלא סלע דנמנאין פועלין לעשות חליה השני כסלע: נותן דהן. צמה שעשו סלע ולקמן (דף ע"ג) פריך פשיטא: שמין דהן העתיד להעשות. רבי דוסא קבירא ליה כחנא לדין דלמר החזור צו ידו על התחמוה ויעכב שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים ולגמור כפי תנאי הראשון: היה יפה. העמיד להעשות ו' דינרים: נותן דהן שקל. כדי שחמה נגמרת צמני סלעים: ואם ס"צ נותן דהם ס"צ. פריך פשיטא: בדיא. דאין לקמן נפסד אלא לפי חשבון לרי' דוסא ולרצנן מקצלין צמה שעשו: בדבר שאינו אבוד. ואע"ג דאין פועלים מנזיין עכשיו כדמוקי ליה צסיפא שאינו מוצא לשכור ימתין עד שימנא הוליל ודבר שאינו אבוד הוא: אב"א בדבר שהוא אבוד. אס ימתין ואינו מוצא לשכור כדכי שכר פועלים אפילו לפי הוקר שנתמקרו: שוכר. פועלים אחרים עליהן ציומר מדכי שכן: או מטיען. לאלו: במה דברים אמורים. לשוכר עליהן צשאנו מוצא לשכור: תני תנא. צהיהא דלעיל הלכו חמרים ולא מנאו כו': חביבי אמר. דודי ר' חייא" אי אנא הואי. אי אני השוכר לא הוה יסינא כו': והא ע"ה קתני. נמי כפועל צטל הוה דשקלו: א"א סיימוה קמיה. לא סיימו סוף הצריחתא לפניו: א"א הוה יהיבנא כ"ה. דמוליייה גרס ואינהו נמי הוה להו לאסוקי אדעמייהו שלא" ימנאו שדה למה: הא דסיירא ארעא מאורתא. ו"הולין הפועלים שס ורואה ולא הבינו שהיא למה או שירדו" גשמים צלילה לית להו כלל דהא חזו אינהו גופייהו ועל מנת כן נשכרו לו והרי לא יכולין ולא היה להן ליתך צבוק: א"א סייירוה מאורתא. עליו היה למה לנ דלצר ולהודיעס אס תמנאו שדה למה לא אמן לכס כלום ויהיב להו כפועל צטל:

פסידא

פסידא
הדרי צהו לא ושכור אחרים ומיהו תרעומת איכא שיהו לריכס לחור זה אחר פועלים וזה אחר שוכרים ותציעת ממון ליכא דהא דברים צעלמא נינהו: בדיא. דאין להם עליו ממון אס חזור הוה: בש"א ה"ב. למקום המלאכה וצבוק אמר להן חזורי צי: אב"א אס ה"ב. אלא המלאכה כגון אס חמרים הן ששכרן להביא לו מוצאה ממקום אחר והלכו ולא מנאו או אס פועלים הן ששכרם לעדור שדהו והלכו ומנאו שדה שהיא למה נמיה רחמיה לעידור: נותן דהם שכוך. של כל היום משלם כפי הראוי להם וכדמפרש ואזיל: אב"א אינו דומה הבא טעון דהבא ריקן. ואומדים את החמרים כמה אדם רוצה לפחות משכרו של אותה הדרך לצא ריקן מנלצ טעון: עושה מלאכה ליושב ובמל'. ואומדין את הפועלים כמה אדם רוצה ליעול שכרו פחות ולישצ צטל מלעדור כל היום וליעול כן וכן: בדיא. בש"א התחילו במלאכה. ארשט קאי ועד השתא פריש מילי דשכירות והשתא פריש מילי דקבלנות: בדיא. דליכא דחורו צהו או הוה חור אין להם אלא תרעומת בזמן שלח התחילו במלאכה: אב"א התחילו במלאכה. יש דין אחר צנייהס מכו הדין שמין להן צהו ששעו לפי התנאי ויקבלו כפי חשבון שעשו: ארגו חביב. ומגיע לשכרן סלע לפי תנאס: היה יפה ו' דינרים. שאס היה צא לשכור שכיר לחייה אינו מוצא צפחות משהו דינרים ונמנא נפסד צעל הבית צמה שעתיד להעשות אפי"ה אין הולכין אחר העתיד להעשות אלא שמין להן את מה שעשו לפי חשבון תנאו" ונותן להם סלע לית ליה להאי תנא הא דתנן צממתינן" כל החזור צו ידו על התחמוה: ואם ס"צ. ואס אין יפה אלא סלע דנמנאין פועלין לעשות חליה השני כסלע: נותן דהן. צמה שעשו סלע ולקמן (דף ע"ג) פריך פשיטא: שמין דהן העתיד להעשות. רבי דוסא קבירא ליה כחנא לדין דלמר החזור צו ידו על התחמוה ויעכב שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים ולגמור כפי תנאי הראשון: היה יפה. העמיד להעשות ו' דינרים: נותן דהן שקל. כדי שחמה נגמרת צמני סלעים: ואם ס"צ נותן דהם ס"צ. פריך פשיטא: בדיא. דאין לקמן נפסד אלא לפי חשבון לרי' דוסא ולרצנן מקצלין צמה שעשו: בדבר שאינו אבוד. ואע"ג דאין פועלים מנזיין עכשיו כדמוקי ליה צסיפא שאינו מוצא לשכור ימתין עד שימנא הוליל ודבר שאינו אבוד הוא: אב"א בדבר שהוא אבוד. אס ימתין ואינו מוצא לשכור כדכי שכר פועלים אפילו לפי הוקר שנתמקרו: שוכר. פועלים אחרים עליהן ציומר מדכי שכן: או מטיען. לאלו: במה דברים אמורים. לשוכר עליהן צשאנו מוצא לשכור: תני תנא. צהיהא דלעיל הלכו חמרים ולא מנאו כו': חביבי אמר. דודי ר' חייא" אי אנא הואי. אי אני השוכר לא הוה יסינא כו': והא ע"ה קתני. נמי כפועל צטל הוה דשקלו: א"א סיימוה קמיה. לא סיימו סוף הצריחתא לפניו: א"א הוה יהיבנא כ"ה. דמוליייה גרס ואינהו נמי הוה להו לאסוקי אדעמייהו שלא" ימנאו שדה למה: הא דסיירא ארעא מאורתא. ו"הולין הפועלים שס ורואה ולא הבינו שהיא למה או שירדו" גשמים צלילה לית להו כלל דהא חזו אינהו גופייהו ועל מנת כן נשכרו לו והרי לא יכולין ולא היה להן ליתך צבוק: א"א סייירוה מאורתא. עליו היה למה לנ דלצר ולהודיעס אס תמנאו שדה למה לא אמן לכס כלום ויהיב להו כפועל צטל:

(א) עני תוס' לקמן עט.
ד"ה אלא, (ב) נבא קמא
קמו: לעיל י' עיי"ש בתוס'
ד"ה יכול, (ג) [עין תוס'
קדושין י"ח ד"ה מלה שלם],
(ד) [לעיל י' ונבא קמא
קמו:], (ה) [לעיל י' ע"א].

הגהות הב"ה

(א) תוס' ד"ה ואתא
וכו' ראש"ג דסיני:
(ב) בא"ד ולא פשע מנה
שלא הולכים סס:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (יהיב דהו)
מ"א"מ: [ב] שם ודבור:
כ"ג בשעת עשיית ההל'

גליון הש"ס

גמ' בין שכירות
ש"ק ב"ב. עין לעיל דף
מ"ג ע"א תוס' ד"ה ואתא:

השוכר את האומנין פרק ששי בבא מציעא

עו.

פסידא דפועלים. גשמיים שירדו הפסד פועלים הוא ללא^א היזי לכו
מדיי דלמר לכו מוליכו גרס: לא פסידא מאורתא פסידא דבעל
הבית. דלמרי ליה מי יימר דלדעתא דהואו ארעא אגרתן:
דלולא. אהא פסידא. והסקה אותה ואינה לריכא

פסידא דפועלים לא פסידא לארעיה מאורתא
פסידא דבעל הבית ויהיב להו כפועל במל
ואמר רבא *האי מאן דאוגיר אגורי דלולא
ואתא מטרא פסידא דפועלים^ב אתא נהרא
פסידא דבעל הבית ויהיב להו כפועל במל
ואמר רבא *האי מאן דאוגיר אגורי דלולא
ופסק נהרא בפלגא דיומא אי לא עביד
דפסיק פסידא דפועלים עביד דפסיק אי
בני מתא^ב פסידא דפועלים לאו בני מתא
פסידא דבעל הבית ואמר רבא *האי מאן
דאוגיר אגורי לעבידתא ושלים עבידתא
בפלגא דיומא אי אית ליה עבידתא דניהא
מינה ואי יהיב להו אי"נ דכותה מפקד להו
דקשה מינה לא מפקד להו ונותן להם שכון
משלם אמאי *וליתוב להו כפועל במל כי
*קאמר רבא באכלושי^ב דמהוזא דאי לא עבדי
חלשי אמר מר שמוין להם את מה שעשו
כיצד היה יפה ששה דינרים נותן להם סלע
קא סברי רבנן די פועל על העליונה: או
יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים: פשיטא
לא צריכא דאייקך עבידתא ואימרו פועלים
ואול בעל הבית ופייסינהו מהו דתימא מצו
אמרי ליה כי מפייסינן אדעתא דטפת לן
אאגרא יקמ"ל דאמר להו אדעתא דטרחנא
לכו באכילה ושתיה: סלע נותן להם סלע:
פשיטא לא צריכא *דזל עבידתא מעיקרא
ואגרינהו במפי זוזא ואי ולסוף אייקך עבידתא
וקם במפי זוזא מהו דתימא אמרי ליה טפי
זוזא אמרת לן טפי זוזא הב לן *קמ"ל דאמר
להו כי אמרי לכו טפי זוזא דלא הוה קים לכו
השתא קים לכו: רבי דוסא אומר שמוין
להן את מה שעתידי להיעשות היה יפה
ששה דינרים נותן להם שקל: קסבר יד
פועל על התחתונה: או יגמרו מלאכתן
ויטלו שני סלעים: פשיטא לא צריכא *דזל
עבידתא ואימר בעל הבית ואזול פועלים
ופייסוהו מהו דתימא מצוי אמר להו אדעתא
דבצירתו לי מאגריי^ב *קמ"ל דאמרי ליה
אדעתא דעבידנן לך עבידתא שפירתא:
סלע נותן להם סלע: פשיטא א"ר הונא
בריה דרב נתן *לא צריכא דאזילו אינהו
גביה זוזא מעיקרא ולסוף זל עבידתא^ב מהו
דתימא^ב בציר זוזא אמריתו לי בציר זוזא
יהבינא לכו *קמ"ל דאמרי ליה כי אמרנא לך
בבציר זוזא דלא הוה קים לך השתא קים לך
אמר רב הלכה כר' דוסא ומי אמר רב הכי
*והאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי
היום וכי תימא שאני ליה לרבי דוסא *בין
שכירות לקבלנות ומי שאני ליה *והתניא
*השוכר את הפועל ולחצי היום שמע שמת
לו מת או שאחותו חמה אם שכיר הוא
נותן

דאגר אגורי דלולא ואתא מטרא פסידא דפועלים. משמע
הכא דהלכה כרבא ליתכא מאן דפליג ותימה דלמר צמי
שאלחו (געין דף עד: ושם ד"ה רבא) ההוא דלמר ליה לארסיה
כ"ע דלו תלתא ושקלי ריבעא ואת דלי ארבעה ושקול תלתא^א לסוף
אחי מטרא אמר רב יוסף הא לא
לנה רבא אמר הא לא לאנערין
ומפרש טעמא דרבא משום דמשמיה
רחימי עליה ומוכח תוס' דהלכה
כרבא וי"ל דדוקא בצריס שיוכר
לקרקע בצריסות נותן לו השליש
אפילו אחי מיערסא מספק דשמא לא
אחי כמו שאר ארסיי דשקלי ריבעא
אפי' אחי מיערסא ולא ינטרן ללות
תלתא אלא הוה פועלים שאינס
ארסיין אלא נותן להם שכירות על
המלאכה אפי' התחילו צמלאכה אין
להם ליעול אלא לפי מה שעשו כיון
דלא נתמי לארעא להיות צחוקת
ארסיין: **ואתא מטרא פסידא**
פסידא דפועלים. לפסידא דגרסי
צלינא סיי"ל דמירי צמירא לארעיה
דצנא סיי"ל לא הוה פסידא דפועלים
כדלמר רבא צהווא דלעיל ולאנערין
הך דהכא לאשמועינן דצמתי נהרא
פסידא דצעה"צ (ה) דלע"ג דסיירו
לארעא דלעיל צהווא דריפקא לא שייך
לאשמועינן צמתי נהרא דלון רגילות
על ידי גידול נהר דתימתי ארעא
מיא שלא תהא ראייה לריפקא בשביל
ך ומהוואו דלולא דהכא אפילו הוה
מפליג צין סירא ללא סירא לא
הוה שמעינן מינה הוה דריפקא
דה"ל דגזי ריפקא אפילו סירא לא
הוה פסידא דפועלים דלא היה להם
לידע דתימתי מיא כ"כ ע"י מיערסא
שלא יוכלו לרפוק צה אצל הוה מכיר
קרקעו שהמטר מונעה מריפקא ולא
היה לו צנקה להוליכן שם ועי"ל
דהכא גזי דולא אפי' לא סירא
הוה פסידא דפועלים ולהכי לא מפליג
צה צין סירא ללא סירא כצאדק
דהתם אי לא סירא לא הוה פסידא
דפועלים לפי דפועלים אין להם
לידע דהמטר ימנע קרקעו מריפקא
אצל דלולא רוב השדות מתמלאות
צמס יאזריס על ידי המטר ולא היה
לו לירא^ב יותר מפועלים ולא פשע
צמה (ג) שהולכים שם: **ופסק נהרא**
בפלגא דיומא. הכא נקט פלגא דיומא
משום דבפלגא דיומא עביד דפסיק
טפי על ידי שדולין ממנו להסקות
השדות: **עביד דפסיק פסידא**
דבעד"ב. גזי ואתא נהרא דלעיל לא
מפליג צין רגיל למימי ללא רגיל
דסתמא עביד למימי שלכך יש צ
מריין להוליך המים בכל השדה
ולא מפליג צין צני ההוא מתא לצני
מתא אחריתי דאפילו איתנהו צהווא
מתא הוה פסידא דצעה"צ דאין להם
לידע ענין שדהי אס צה מן הנהר
למוכה אצל אס פסק הנהר יודעין
כל צני העיר:

יד פועל על העליונה. כלומר
אינה על התחתונה כדקאמר
מה שצריך לטכור פועלין ציוקר:
רב

צמס יאזריס על ידי המטר ולא היה לו לירא^ב יותר מפועלים ולא פשע צמה (ג) שהולכים שם: **ופסק נהרא** בפלגא דיומא. הכא נקט פלגא דיומא משום דבפלגא דיומא עביד דפסיק טפי על ידי שדולין ממנו להסקות השדות: **עביד דפסיק פסידא** דבעד"ב. גזי ואתא נהרא דלעיל לא מפליג צין רגיל למימי ללא רגיל דסתמא עביד למימי שלכך יש צ מריין להוליך המים בכל השדה ולא מפליג צין צני ההוא מתא לצני מתא אחריתי דאפילו איתנהו צהווא מתא הוה פסידא דצעה"צ דאין להם לידע ענין שדהי אס צה מן הנהר למוכה אצל אס פסק הנהר יודעין כל צני העיר:

עין משפט נר מצוה

יש א מיי פ"ע מהל'
שכירות הלכה ו סמג
עין פ"ע טו"ש"ע ח"מ ס'
ש"ל סעף 3 (רב אלפס כאן
וינעין פ"ו דף קפ):
כ ב מיי שם טו"ש"ע שם
סעף 6:
כא ג ד מיי שם הלכה ז
סמג שם טו"ש"ע ח"מ
ס' ש"ל סעף 6:
כב ו ז טו"ש"ע ח"מ ס'
ש"ל סעף 6:
כג ח טו"ש"ע שם סעף
ו:
כד י טו"ש"ע שם סעף
ו:
כה טו"ש"ע שם סעף
ו:
כו ג מיי שם הלכה ז סמג
ש"ל סעף 6:
כז טו"ש"ע ח"מ ס'
ש"ל סעף 6:
כח טו"ש"ע שם סעף
ו:

הגהות וצינונים

[א] פי' שהפועלים בני
אותה העיר יודעים מנהג
הנהר. הרב המגיד
(גליון: [ב] פי' הרמב"ם
חופרי אדמה (גליון):
[ג] צ"ל מאגרייב.
יב"ש (גליון: [ד] צ"ל
לא צריכא דזל
עבידתא ואזילו
אינהו גביה זוזא
מעיקרא מהו דתימא
(רש"ל) וכן משמע
מפירשי' (מהרי"ם ש"ך).
וכע"ז בכתי' (ה) צ"ל
מהו דתימא אי"ל בציר
זוזא וכי' (מהרי"ם):
[ו] נדציל ו"א (באה"מ,
וכי' באו"מ): [ז] נדציל
דא"ו (באה"מ):
[ח] נדציל ובשפסק
(באה"מ): [ט] נראה
להוסיף רק (באה"מ):
[י] נדציל אפשך
(רש"ש) וכי' בכתי':
[יא] צ"ל תלתא וב"ש
וכי' בכתי': [יב] כ"י
ד"ה ע"א

לבגמרא לקיחה והבאה כאחד והא ליכא. אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי מכדי פסוקי נינהו ליקרי, אמר ליה משום דמחזי כשקרא, עיין שם. עוד שם בדף קנ"ג ע"א, ההיא דאתאי לקמיה דרבא עבד לה רבא כשמעתיה. הוה קא טרדא ליה, אמר ליה לרב פפא בריה דרב חנן ספריה זיל כתוב לה, וכתוב בה שוכר עליהן או מטען. אמרה ליטבע ארביה אטעוי קא מטעית לי, אמשנהו למניה דרבא במיא, ואפילו הכי לא איפרק מטיבעא. ופירש רש"י ז"ל קא טרדא ליה, לומר לא יפה דנתני. אמר ליה לספריה זיל כתוב לה שהדין עמה, וכתוב בסוף השטר משנה דשנויה בבבא מציעא וכו', וסימן היה בתוך השטר שלדחות האשה ולהטעותה נתכוון להפטר ממחלוקתה, והיא הבינה בדברים וקללתו, עיין שם.

ובגמרא דמכות דף י"ד ע"ב, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עלינו. אמרו לו אמרת, אמר להו לא. אמר רבה האלוהים אמרה וכו'. ופירש רש"י ז"ל אמרו לו אחרים ששמעוה משמו ולא שמעוה מפיו אמרת דבר זה, אמר להם לא, חזר בו, עיין שם.

ובגמרא דחולין דף קי"א ע"ב איתא, רבי אלעזר הוה קאים קמיה דמר שמואל, אייתו לקמיה דגים שעלו בקערה וקא אכיל בכותח, יהיב ליה ולא אכל. אמר ליה לרבך יהיבי ליה ואכל ואת לא אכלת. אתא לקמיה דרב אמר ליה הדר ביה מר משמעתיה, אמר ליה חס ליה לזרעא דאבא בר אבא דליספי לי מידי דלא סבירא לי. ופירש רש"י ז"ל לא היו דברים מעולם, עיין שם²⁶.

ובגמרא דעבודה זרה דף נ"ז ע"ב איתא, ההוא עובדא דהוה במחוזא, אתא

ובגמרא דמציעא דף ל' ע"ב, רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה קא אזיל באורחא, פגע ביה ההוא גברא הוה דרי פתכא דאופי, אותבינהו וקא מיתפת, אמר ליה רלי לי, אמר ליה כמה שוין, אמר ליה פלגא דזוזא, יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה, הדר זכה בהו, הדר יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה. חזייה דהוה קא בעי למהדר למזכי בהו, אמר ליה לכולי עלמא אפקרנהו ולך לא אפקרנהו. ומי הוי הפקר כהאי גוונא והתנן וכו', אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי לכולי עלמא אפקרנהו, ובמילתא בעלמא הוא דאוקמיה, עיין שם.

עוד שם בדף ע"ה ע"ב, אמרו ליה רבנן לרב אשי, קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן. שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר עשרה זוזי דאתרמי לי קטינא דארעא למזבן, שלח ליה ניתי מר סהדי ונכתב כתבא, שלח ליה אפילו אנא נמי, שלח ליה כל שכנ מר דטריד בגרסיה משתלי וכו', עיין שם.

עוד שם בדף ע"ו ע"ב על מתניתין דתנן שוכר עליהן או מטען, קאמר בגמרא כיצד מטען, אומר להם סלע קצתני לכם בואו וטלו שתיים, עיין שם²².

עוד שם דף פ"ז ע"א, תנא דבי רבי ישמעאל גדול השלום שאפילו הקב"ה שינה בו, שנאמר²³ ותצחק שרה בקרבה וכו' ואדוני זקן, וכתוב²⁴ ואני זקנתי.

ובגמרא דבתרא דף ח' ע"א, דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס, אמר לו רבי פרנסני, אמר לו בני קרית, אמר לו לאו. שנית, אמר לו לאו. אם כן במה אפרנסך וכו', עיין שם.

עוד שם דף פ"א ע"ב, בצרן ושיגרן ביד שליח ומת שליח בדרך, מביא ואינו קורא. מאי טעמא, דכתיב²⁵ ולקחת והבאת, עד שתהא

22. ככ"ק רבינו מצאנו רשימות קצרות שרשם למזכרת, ובהם הניח אבן פינה לראיה זו, וז"ל שם: שם במשנה, שוכר עליהן או מטען, ומפרש בגמרא דף ע"ו ע"ב דאומר להם בואו וטלו שתיים ע"ש, משמע כל כהא מותר לשנות ולהערים ואין בזה משום שקר ולא משום גניבת דעת ודוק. אל שדי יהיה בעזרתינו אכ"ר. ע"כ. 23. בראשית י"ח י"ב. 24. שם פסוק י"ג. 25. דברים כ"ו ב'. 26. עיין למהר"ח פאלאגי ז"ל בס' התפן חיים (סי' י"ט אות כ"ה).

הלכות שכירות פועלים סימן שלג

תנח

קצות החושן

קצות החושן

מזקי גופו, והוא דבאדם דאזיק שור ליכא אלא נוק אכל אדם דאזיק אדם חייב בד' דברים ואחד מהן הוא שבת, ואפי' שבת שלא במקום נוק נמי חייב וכגון דאדקדיה באנדלוניא נמי חייב כמבואר בפ' החובל [פ"ה ע"ב], ומש"ה במצטל כיסו של חצירו או נועל חנות חצירו דליכא

דין שבת צמקי ממון מש"ה פטור עלה, אכל באדם דאזיק אדם דחייב בשבת כמו צנוק וא"כ לר' מאיר דדאין דינא דגרמי הוי גורם לשבת וחייב עלה.

ואפ"ז דוקא צפועלים הוא דחייב משום דינא דגרמי היכא דמנאו אמש והיום לא מנאו מקום להשתכר, אכל שכר בהמותיו ולא התחיל במלאכה אפי' מנאו אמש להשתכר והיום לא מנאו אין זה אלא כמצטל כיסו של חצירו ואין צו נוק כלל ופטור. וניחא בזה הא דמפליג בצרייתא צין הלכו ללא הלכו וטפי ה"ל לפלוגי וליחייב צדידיה בלא הלכו צין מנאו מקום להשתכר או לא, ובתוס' כתבו דאורחא דמלתא נקט ע"ש, ולפי מ"ש ניחא משום דתני נמי

בשם ר"ת) אכל אס הוא שכיר יוס יכול לחזור כמו שנתבאר (תוס' והרא"ש ריש פרק הוהב) מיהו (ב) יכול לעכב כלי אומנתו ולשכור אחרים (מרדכי פרק האומנין ונ"י בשם תלמידי רשב"א והמגיד פרק ט'). במה דברים אמורים בשלא הלכו אבל הלכו החמרים ולא מצאו תבואה פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה או ששכרם להשקות השדה ומצאוהו שנתמלא מים אם ביקר בעל הבית מלאכתו מבערב ומצאה שצריכה פועלים אין לפועלים כלום ומה בידו לעשות ואם לא ביקר נותן להם שכרן כפועל (פירוש: ששמן מי שהשכיר עמנו למלאכה זו וכן חמר שהשכיר חמור להציא משאוי כמה היה רוצה לפחות משכרו ולישצ בטל ולבא ריקן) בטל שאינו דומה הבא טעון לבא ריקן ועושה מלאכה לבטל.

ב במה דברים אמורים שאין להם עליו אלא תרעומת בשלא הלכו דוקא בשלא היו יכולים להשכיר עצמם אמש כששכרם בעל הבית זה (ב) אבל אם היו נשכרים אמש ועכשיו אינם

(ב) אב"ל אם היו נשכרין אמש. ר"פ האומנין [ע"ו ע"ב] תניא השוכר את האומנין והטעו את צעה"צ או צעה"ב הטעה אומן אין להם על זה אלא תרעומת, ד"א שלא הלכו אכל הלכו חמרין ולא מנאו תבואה פועלים ומנאו שדה לחה נותן להם שכרן,

ח"ל תוס' [ד"ה אין] וקשה לר"י דהא קי"ל כר' מאיר דדאין דינא דגרמי א"כ אחאי לא יתן להם כפועל צטל כיון שעל ידו נתבטלו אותו היום, וי"ל דמיירי כשחוזר צו עוד ימנאו להשתכר ומ"מ יש עליו תרעומות שעתה לא ימנאו אלא ע"י טורח ע"ש, וקשיא זו נתקשו צו כל הראשונים. עוד תירצו דמיירי דגם מתחלה לא היה להם מקום אכל מי להשתכר עיין בנימוקי יוסף [מ"ו ע"ב] מדפי הרי"ף. וצני הבחור המופלג כמ"ר יוסף דוב צער ש"ן הקשה מה צדק שנתבטלו על ידו ממלאכה דהא קי"ל המצטל כיסו של חצירו פטור וכן נועל חנותו של חצירו פטור, וא"כ אפי' מנאו אמש להשתכר והיום לא מנאו נמי אין צו משום מוזק כיון דאינו אלא כנועל דלת חנותו של חצירו.

דאינו אלא כנועל דלת חנותו של חצירו. והשכיר לו דשאינו נוקי ממון

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

בפלוגתא המבואר צסי' קצ"ד [סמ"ע וש"ך סק"א], דלמאן דס"ל דבעכו"ס קונה משיכה דוקא, צעיין ג"כ משיכת החפץ. ואם משך האומן כלי שנתנו לו לתקן, לכ"ע קנה ואין שניהם יכולין לחזור בהן כמ"ש הריטב"א צפ' (האומנין) [הוהב מ"ח ע"א]. והנה הד"מ [ס"ה] כתב דג' ששכרו מלמד דא"צ קנין דכל מיילי דרביס א"צ קנין, ומתחילה שלא הוצא זה בכל פועלים דג' ששכרו פועל דא"י לחזור. ואפשר דדין זה אינו רק במלמד שהוא דבר מנוה, ודמי קצת לגדר שהודר צרביס וע"ד רביס:

(ב) יבוא' לעבב. עש"ך ס"ק ה' דהנ"י [נ"מ כ"ט ע"א מדפי הרי"ף] לא כ"כ אלא לדעת הרשב"א [מ"ח ע"א] והר"ן [שם] וכו'. ולפעד"נ דאף הרשב"א והר"ן והמרדכי [סי' שמ"ו] לא כתבו רק שיכול לעכב המספרים עד שיספרנו צו, והיינו דס"ל כמ"ש בצמון [סק"א] בשם הש"מ דשכירות המספרים ושכירות האומן הן שני קניינים, וי"ל דס"ל כמ"ש הט"ו צסי' רט"ו [ס"ה] דאיכא דס"ל דצקונה צ' דברים בצק' א' אף שדבר אחד לא נקנה מ"מ קנה הב', וכיון שקנה המספרים ממילא יכול לעכבו עד שיספרנו, דיכול לומר שכרתי המספרים שיהיה בידי עד שיספרני צו. אכל שיהיה יכול למכור המספרים ולשכור אחרים בדמיו לא שמענו מהם. וראיה לזה דהא מדמין פועל לעבד עברי שמגרע פדיונו ויואל, וע"ע ודאי דאין יכול לכופו אף שכלי אומנתו צידו. ואפשר דהרמ"א ג"כ כוונתו כך שיכול לעכב הכלי אומנות ולשכור אחרים, היינו שישכור אחר' בצמון שלו שיעשה מלאכה בהכלי אומנות של הפועל, וישלם להפועל מהשכר של כלי האומנות, דסובר שקנה הכלי אומנות. אכל למכור המספרים מודה דא"י, דאי לא תימא הכי היה לו לרמ"א לכתוב למכור המספרים ולשכור אחרים, ומדכתב צלשון לעכב המספרים משמע כמ"ש כנלע"ד וז"צ:

יחזיר צמשיכת כלי וכו', והא דחמרינן והא קא צעי למימשך חספורת, היינו לענין שכירות כלי, דלשכירות הכלי צעי משיכה עכ"ל צשינו לשון קצת. וכונתו נראה דסובר פועל עם כלי אומנות דמי לשוכר פועל עם סוס המבואר צסי' רכ"ו סעיף ל"ג, ומשמע שם דכל א' הוא קנין צפ"ע, וצעי משיכה לקנות הכלי אומנות, ובלא משיכת הכלי אומנות יכול לחזור אפילו מהאומן עמנו אף שרוצה ליתן לו כלי שלו לספר צו, דדמי למוכר שני דברים בצק' אחד, ודבר אחד אינו נתפס בצקין, דמקח הב' ג"כ צטל כמבואר צסי' רט"ו [ס"ה] ע"ש. אכל לר"י דמעות קונות ד"ת, רק משום החשש דנשרפו חיטיך בעליה, וצשכירות מטלטלין קונה בצקף לחוד כמבואר צסימן קצ"ח [ס"ה], וכן שכירות הפועל נקנה בצקף לחוד מטעם הנ"ל. ופסק הרמב"ם שפיר דבנתנה לא' מצעלי אומנות מעל אפילו בלא משיכה, וצקנה חפץ פסק דלא מעל צישאל, ומטעם כיון דעקרו חז"ל קנין מעות הפקר צ"ד הפקר ולא מעל. ולא קשה שוב קושיית הכ"מ צרמב"ם, שהקשה על הרמב"ם דמוכה שם דל"צ משיכה לר"י, ולפמ"ש א"ש דשכירות שאני.

ובשובר עכו"ס אומן ודאי דקונה בצקף, דהא יכול לקנות עכו"ס למעשה ידיו, כמבואר בגיטין [ל"ו ע"ב - ל"ח ע"א] צסוגיא דעבד שנתנה. ואם שכרו עם כלי אומנות או עם שורים, תליא קצות החושן ע"ס נתיבות המשפט <מהדורת הרב רומנו> - ג/הלך, אריה ליב

יעלו ויהיו כפורחת, אל מי תדמיוני ונשוה יאמרו קדושי עליונים בני ישראל סוגה בשושנים:

ומ"ש להסוברים (י) דאפי' בביטול ל"ת בשב ואל תעשה צריך לבזבו כל הונו ולא יעבור, אך לרמב"ם [ה' מת"ע פ"ח ה"י] דפסק בפדיון שבויים המעלים עין עובר על לא תעמוד על דם רעך ועל לא ירדנו בפרך לעיניך, וקשה א"כ אמאי אמרינן פרק השולח [מ"ה ע"א] אין פודין יתר מכדי דמיהם משום דוחקא דציבורא, הא עברי על לא תעמוד על דם רעך ועל לא תרדה בו בפרך לעיניך. הנה יפה כתב רמב"ם דעובר על כל אלו, ולא דמי לעבד עברי הנמכר לנכרי, דמיירי קרא כשיד ישראל תקיפה על או"ה, ולא ירדנו בפרך אין אתה רואהו רודה בפרך, גם לא ימיתנו ולא יעבירונו על דתו לאונסו, אע"ג דמיירי בנמכר לשמש לע"ז לעקר, מ"מ לא דמי לשבוי דמכין וחובשין נגידא קשה ממיתה ומעבירין אותו על דתו ורודין בו בפרך בלי ספק. אך מ"מ נ"ל ליישב קושית פר"מ דלא אמרה הר"ן טו אלא ביחיד שצריך לבזבו כל ממונו ולהטיל עצמו על הציבור להתפרנס מן הצדקה ולא יעבור על ל"ת, אבל ציבור הנדחק ובפרט בזמן שאו"ה תקיפים על שונאי ישראל הוי דוחקא דציבורא בכלל פקוח נפש, כמ"ש הרא"ש פ"ק דב"ב טו, וכמ"ש בש"ע י"ד סי' רנ"א בסופו, כנלע"ד ע"כ חשו לדוחקא:

וה' ירוית וישמחנו בשמחת עולם הכ"ד א"נ:

משח"ק סופר מפד"מ

תשובה קעח

בדין המבטל כיסו של חברו המוזכר בהגה' ש"ע ח"מ סי' רצ"ב ס"ז, והוזכר עוד ברמז סס"י שפ"ו, ובש"ע סס"י פ"א ובסמ"ע שם, ובש"ך סי' ס"א סק"י, ובי"ד סי' קע"ז סקמ"א, ולא דאיתי באחרונים דבר ברור שיהיה ראוי לסמוך עליו, והוא מנשים בכל יום באופנים שונים, ע"כ אמרתי לרשום לי לעצמי שרש ומוצא הדין, ואת אשר ירווני מן השמים, ובה' אבטח יעורני על דבר כבוד שמו הגדול למען לא אכשל בדבר הלכה:

מוצא הדין הוא בירושלמי פרק איזהו נשך הלכה ג' מייתי תוספתא תני הנותן מעות לחברו ליקח לו פירות למתצית ואמר לא לקחתני אין לו עליו אלא תרעומת ואם ידוע שלקח הרי זה מוציא ממנו על כרחו וכו', וע"ז אמר הירושלמי אמר ר' יצחק הדא אמרה המבטל כיס חברו אין לו עליו אלא תרעומת, המבטל שדה חברו חייב לשפות לו, המבטל ספינת חברו וחנות חברו מהו, ולא אפשרטא בעיין, וכ"כ נמי בפרק המקבל הלכה ב'. וכתב הנימוקי יוסף פרק המקבל קכ"ז ע"א [ק"ד ע"ב] הטעם משום דבקבלנות דשדה עשוין ורגילין למכתב אם אוכיר ולא אעביד אשלם במיטבא, משו"ה אע"ג דלא כתב מסתמא ע"ד המנהג קבל עליו, וצריך לשלם הגרמא, ומשום הכי אבעיא ליה בירושלמי ספינה וחנות מהו, אי אמרינן הואיל ורגילין כך בקבלנות דשדה ה"ה בקבלנות של כל מלאכה, או דלמא [אין לדמות], ולא אפשרטא, ועמ"ש בהג"א פרק המקבל ע"ש סי' ג':

ובש"ם ב"מ ע"ג ע"ב אמר רב חמא האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבן ליה משלם ליה כדאזל אפרוותא דזולשפט, כתב הרא"ש [סי' ס"ט] ומיירי שהתנה עמו שאם לא יקנה שימציא לו יין משלו, דאל"ה הא קיי"ל המבטל כיסו של חברו אין לו עליו אלא תרעומת, ותירוץ זה כתב בשיטה מקובצת בשם ר"י בעל התוספות. וצריך לומר אע"ג דלא קיי"ל כרב תמא בהא, מ"מ היינו משום דאסמכתא הוא, אבל מה עלה על דעת רב חמא תיפוק ליה דגרמא בעלמא הוא, ועל זה תירץ דקבל עלי' וכל הפטור משום גרמא אם קבל עליו לשלם חייב, וכיון דצריך קבלה פליג רב אשי דהכא לא מועיל קבלה משום דאסמכתא הוא, ופשוט וק"ל:

ובשיטה מקובצת שם בשם הריטב"א תירץ בשם מורו וז"ל דהכא אף עפ"י שלא קבל עליו תשלומין כלל, כיון שנתן לו מעותיו ליקח לו סחורתו, ואלמלא הוא [היה] לוקח ע"י עצמו או ע"י אחרים, אלא שזה הבטיחו שיקח לו וסמך עליו ונתן לו מעותיו על דעת כן, הרי הוא חייב לשלם לו מה שהפסיד בהבטחתו, דבההיא הנאה דסמך עליו ונותן לו ממונו משתעבד מדין ערב, וזה ענין

(טו) פרק לולב הגזול דף ט"ז ע"א מדפי הרי"ף.

(טז) ל"מ שם, וצ"ל שו"ת הרא"ש כ"ל ו' דין ב'.

הודפס מאתר אוצר החכמה

(יד) שו"ת דיב"ש סי' שפ"ו. וראה הגהות מרן על שו"ע

ארו"ח סי' תרנ"ז.

חת"ם

שו"ת הו"מ סימן קעח

סופר

שנה

שכירת פועלים דפרק דלקמן [ע"ה ע"ב] שחייב לשלם לבעה"ב מה שמפסיד כשחזרו בהן, או שבעה"ב מחייב לשלם להם מה שמפסידו, דכיון שסמכו זה ע"ז נתחייבו זה לזה במה שיפסידו על פיו, וזה דין גדול הריטב"א ז"ל עכ"ל. וצריך לפרש דהכי קאמר כי היכי דבפועל החוזר בדבר אבוד שוכר עליהן או מטען כדי שכתן או מה שיש תחת ידו משלהם [שם ע"ח ע"ב], ובמה נתחייבו לו, וע"כ משום שסמך עליהם, וה"ל הכא בכך נתחייבו זה לזה. אלא דהכי תמיר טפי וצריך לשלם לו משלם מכיסו כחמרא דזלשפט משום דביטל כיטו ולא בא אליו לחזור בו, ואלו היה בא לחזור בו והתזיר לו מעותיו בזמנו היה הבעה"ב משתדל להמציא לעצמו שליח אחר או מו"מ אחר, ואז היה דינו של זה כפועל, אבל עכשיו שעייב המעות אצלו גרע, כנ"ל פירושו. ועל זה דחה הש"ס דלא קיי"ל כרב חמא כיון שאין ההיזק ברור כל כך דלא הי' בידו לקנות יין דמאן יימר דמזבני ליה, ומינה כל היכי שהפסדו ברור צריך לשלם לו כחמרא דזלשפט לדעת הריטב"א ורבו ז"ל. וצ"ל דס"ל להריטב"א דהך דירושלמי דמבטל כיסו דקאי אברייתא דנותן מעות לחברו על פירות, היינו טעמי' דפוטר משום שאין ההפסד ברור שהיה בידו לעשות משו"ה ה"ל גרמא. והש"ס הו"מ להקשות ארב חמא מברייתא הנ"ל, ואולי לא הוה ידעי לה:

פטור אפי' בחצר דקיימא לאגרא, שהרי אפי' הוציא חברו מביתו ונעל הדלת בפניו לא הוה אלא גרמא, מוסיף הרא"ש ומדמה ליה לאוביר ולא אעביד ולמבטל כיסו ע"ש, והדר כתב שנ"ל סברת הרי"ף לחייב בחצר דקיימא לאגרא כיון דעכ"פ חסריה, וכתב וז"ל ולא דמי לנועל ביתו של חברו ולא דר בו ולמוביר שדהו של חברו, שלא בא לידו כלום מחסרונו של חברו, אבל זה אעפ"י שלא נהנה שהיה מוצא דירה אחרת בחנם מ"מ השתא מיהא קאכל מה שחברו נפסד עכ"ל, וכ"כ לעיל מזה שעל החסרון אינו חייב דלא הוה אלא גרמא בעלמא, ואי איכא לחיובי מה"ט איכא לחיובי שאכל חסרונו של זה. וא"כ לפ"ז נראה דק"ו בן בנו של ק"ו במפקיד מעות אצל חברו ומשתמש בו בהיתר ומרוויח, ואח"כ בא זה ותובע פקדונו ומברר שיכול להרוויח בו וזה מעכבו בידו, דנחי דאינו צריך לשלם כל הזיקו של זה, דאפי' שלא ברשות ליכא אלא גרמא, מכ"ש הכא דברשות עביד, וכך ממה שכבר הרוויח בו עד עכשיו אינו צריך לשלם לו כלום, כמבואר להדיא במרדכי דב"ק סי' קכ"ה דה"ל זה נהנה וזה לא חסר, אבל מ"מ מה שמרוויח מכאן ואילך מוזמן תביעתו עד זמן שיכפהו ב"ד להתזיר הפקדון עד אותו הזמן צריך לשלם לו פלגא, דה"ל זה נהנה וזה חסר, וגם התוס' דפליגי בגברא דלא עביד למיגר מודו הכא דה"ל זה נהנה וזה חסר:

ונראה דלדינא לא יחלוק אדם אהריטב"א דהא ראייתו נכונה מפועל, אלא דלא ניחא להו למימר דטעי רב חמא בהא ולא ידע ברייתא מפורשת דבמה שאין ההפסד ברור פטור, משו"ה תירצו דהכא קבל עליו, וס"ל לרב חמא דאסמכתא כי האי קניא, והש"ס פליג גם בהא ולא מועיל אלא בשדה, (ואפי' בלא פירש משום דדרכו להתנות ובחנות וספינה בתנאי מיהת), אבל בקניית פירות לא, אבל היכי שההפסד ברור לכ"ע (שחייב. ונפקא מיניה מי שנתן מעות ליקח לו סחורה, והלה יושב לו ואינו עוסק כלום, והוא תובעו במעותיו ומברר שיכול להרוויח ריווח ברור ומ"מ זה מעכבו, הרי זה צריך לשלם לו כל הפסדו שע"י עיכובו. ועיי' היטב במרדכי דב"ק סי' קט"ו וצ"ע קצת שם:

וזה לשון הרא"ש פרק כיצד הרגל סי' ו' בתר דמייתי שיטת תוס' דבגברא דלא עביד למיגר

אשר ע"כ נוראות נפלאתי אהני כללי דכיל מהרש"ל ז"ל בב"ק פ"ט סי' ל' וז"ל בסופו אלא נראה בעיני שבין פקדון בין מלוה לא שייך בטול כיס אפי' אם הרוויח, וכן איתא במסקנא במרדכי, ואפילו תבעו זה לדין ואמר תן לי פקדוני כי יש לי ריוח ברור ומברר דבריו בפני שני עדים וזה מעכבו, פטור משום גרמא, ואפי' אם הוציאו לעצמו והרוויח פטור משום גזלנותא, אם לא בגזלן עתיקא כדפי', והא לך כלל הדינים, ואל תשגיח בספר המרדכי שתמצא דעות תלוקות זה אומר בכה וזה אומר בכה והם מפוזרים, אלא כתבתי לך הברור והעיקור עכ"ל. ולא ידעתי למה נתכוון, דבוודאי אם עסק ברשות בפקדון בלי ספק שהדין כמו שכתבתי שצריך לשלם לו חלק בריווח מכאן ולהלן, ובעל המעות יקבל גם הפסד עליו עד זמן ב"ד א, דה"ל זה נהנה וזה חסר:

ג"כ, ונראה דיכול להחרים על זה. ומכ"ש בנותן מעותיו לשליח או לשותף לקנות ושינה וקנה דברים אחרים וטוען שקנה לעצמו דה"ל גזלן, ועיין מרדכי ס"פ אלו מציאות [סי' רס"ד] דמ"מ מסתמא אמרינן שעשה לטובת המשלה ושותפו ליתן לו ריווח, אם לא יקבל בחרם שעשה ע"מ להרוויח לעצמו ונעשה גזלן עליו, ובכל זה אם הוא גזלן עתיק ראוי לקנסו כנ"ל. וכל זה בהנ"ל, אבל לזה שעיקב המלוה וביטל כיסו אסור לשלם לו משום ריבית, כל זה מבואר ג"כ במרדכי ומהרש"ל שם (ד):

ד"נים היוצאים מהנ"ל וצריך אני לעיין בתשב"ץ ה"ב סי' רכ"ט בדין שותפי' כה"ג ע"ש:

א אין בהלואה דין בטול כיס ואסור להזדקק לזה משום רבית:

ב המפקיד מעות אצל חברו באופן שהיה לו רשות להשתמש אין צריך לתת לו חלק מהריווח:

ג אם שלח יד בפקדון שלא ברשות, אם אינו מקבל בחרם שנתכוון לשלוח יד באיסור, אמרינן מסתמא היה כוונתו לטובת המפקיד, וצריך לשלם לו חצי ריווח, ויותר נראה להשביעו היסת דרגלים לדבר הוא. ואם מקבל בחרם ואינו גזלן עתיק פטור. אבל אי רגיל וסרבן הוא בכיוצא בזה, אזי הממונה עפ"י ז' טובי הקהלה והוא אב"ד מופלג יקנסו על חצי הריווח לבעל המעות:

ד כל זה קודם שתבעו, אבל מתביעה ואילך ומברר שיש לו עיסקא להרוויח והוא מעכבו, אז ה"ל זה נהנה וזה חסר וצריך לשלם לו פלגא עכ"פ, והוא יקבל פלגא בהפסד ה, אבל מ"מ הב"ד יעשו לו דין למהר להוציא פקדונו מידו של זה, ואין חלוק בין ברשות לשלא ברשות, אלא בשלא ברשות ההפסד על הגזלן ככל המשנה דהריווח לאמצע וההפסד לעצמו:

ה הנותן מעות לשלוחו ליקח לו פירות או סחורה, וישב והלך לו ולא קנה כלום וביטל כיסו, אם אין הזיקו של זה ברור אין לו בו כלום, אבל אם הזיקו של זה ברור והשליח היה יכול על זה בודאי

ובשולח יד שלא ברשות כתב ר' האי [הובא במרדכי שם] דצריך לשלם הריוח לבעלים, והקשה רשב"ם הא כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה, ותירץ במרדכי הנ"ל דר' האי רוצה לומר הריוח העולה משעת תביעה ואילך, ותמה מהרש"ל אכתי גזלן הוא, ורצונו הא אלו גזל כלי מחברו אע"ג שהעמידו בדין ונתחייב לשלם לו כלי ומעכבו עוד מ"מ אינו משלמו אלא כשעת הגזלה, ומשום כן כתב מהרש"ל דדעת ר' האי לקנסו אם הוא סרבן וכגזלן עתיק דר"ג ב"ק צ"ו ע"ב, ומפני זה התנה תנאי' דבעי' דוקא הומחה עפ"י טובי העיר ושיהי' נמי גדול הדור וכמו שהאריך בדין גזלן עתיק שם סי' ז'. ולפע"ד הדין עם המרדכי דר' האי מדינא חייבו במכאן ואילך, דלא דמי לגזלן שהיה דעתו לגזלו ממש שאז כבר יצא הכלי מרשות בעל הבית לגמרי וקם ליה ברשות גזלן אפי' לא נתיימשו, דמשו"ה אינם יכולים להקדישו, ומשום כן אינו משלמו אלא כשעת הגזלה, והשבח לגזלן אפי' [מה] שמשעת העמדה בדין ואילך, משא"כ הכא לא נתכוון זה לגזול המעות כלל, וכל היכי דאיתא ברשותיה דמריה איתא, אע"ג דגם כאן אין הבעלים יכולים להקדישו, לאו משום גזלה הוא אלא משום שניתן להוצאה, ואפי' מלוה גמורה אין המלוה יכול להקדישה למ"ד מכאן ולהבא הוא גובה ג. והכא זה ששלח בו יד לא בא אלא לגזול ריווח שיעלה הממון אבל לא הקרן לעולם, אלא שנידון בגזלן וקם ליה ברשותיה לאונסין, ומשום כן מיד שתבעו להחזיר לו פקדונו כל הריווח שיעלה מכאן ולהלן על שלו הוא עולה, וצריך למפלג ליה בריווח שלא יהא כחו יפה ממשתמש ברשות, וזה ברור לפע"ד ג. אמנם כמה שעלה כבר עד שעת התביעה, אי הוא גזלן עתיק ורגיל בכך ראוי להדיין המומחה עפ"י טובי העיר לקנסו גם כן בפלגא דשבחא כד"ג:

ומבואר מדברי הראשונים וכן מדברי מהרש"ל שם דכל היכי דאינו אומר בברור ששלח יד להרוויח לעצמו, מסתמא תלינן שעשה מעיקרא כדי לחלוק עם בעה"ב, דאחזוקי אינשי ברשיעי וגזלנותא לא מחזקינן לשלוח יד במקום שאסור, וא"כ ממילא צריך לשלם הריווח שכבר עלה עליו

נהנה וזה חסר, ובעל המעות יקבל גם כן הפסד עליו עד זמן תביעתו, דה"ל זה נהנה וזה לא חסר.

(ב) עיין מלחמות ב"ק ל"ז ע"ב.

(ג) עיין ערך ש"י סי' רצ"ב ס"ז ד"ה ליתן, שהקשה דמוכח מכמה מקומות דבכה"ג קנה לעצמו והריווח שלו.

(ד) וכ"כ בקיצור לעיל סי' ע"ד ד"ה ולא.

חת"ם שו"ת חו"מ סימן קעח קעט קפ סופר שנו

למד הריא"ן מיגא"ש דכל דבר שאינם יכולים או אינם [רוצים] לחלוק ולא לדון בדין גוד או איגוד חולקים בזמן, ופסקו רמב"ם [ה' שכנים פ"א ה"ב] וטושו"ע [סי' קע"א ס"ח] וכל הפוסקים, וחלוקת הזמן הוה חלוקה גמורה וקנין ממש, למ"ד יש ברירה אמרינן הוברר הדבר למפרע שזה חלקו, ולמ"ד אין ברירה ה"ל כאלו לקח קנין פירות על זמן זה אף [ד]הגוף נשאר בשותפות אבל הפירות נחלקו בזמן שעשו ביניהם. וז"ל הר"ן ר"פ השותפין מ"ה סע"ב ובודאי יכול אדם להקנותה חודש אחד לראובן וחודש אחד לשמעון, ובזמן כל אחד ואחד קנוי הוא לו לגמרי, דהיינו נכסי לך ואחריוך לפלוני וכו' יע"ש:

והנה מבואר בגיטין מ"ב ע"א חציו עבד וחציו בן חורין נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו, אך המית[ן] שור דקא כליא קרנא משלם חצי כופר ליורשי' וחצי קנס לרבו ויע"ש. נמצא בנידון שלפנינו בהפסד גוף הבית שנשרף דקרנא כליא יהבינן על שניהם, אבל הפסד הפירות היינו דירת (ג') [ב'] שנים הוה יום של זה ההפסד לו ויום של זה ההפסד לו, ולאחר תשלום ב' שנים אם לא נבנה העליה עכ"פ יוציא התחתון מדירתו וידור בעל העלי' של עכשיו בתחתי' הבית ב' שנים עד שיכנו שניהם העלי' ויחזרו לקדמותו, זהו פשוט מאד. ואין כאן מקום לפלפולו של סמ"ע סי' שנ"א ג, ולא אמרינן אומדנא במכר או ב' שהחליפו ב' חפצים זה בזה, ונולד סיבה בחפצו של אחד מהם, אע"ג הכא הוה רק קנין פירות, מ"מ לענין זה הוה מכר הפירות כמוכר בתי חצרים בזמן שהיובל נוהג דפשוט אפי' נשרף הבית מ"מ א"צ להעמיד לו בית אחר, וזה פשוט, ולרוב פשיטות הדברים אין מקום להאריך, וה' שנותיו ושנות כל ב"ב יאריך, וינוב בטוב ובנעימים כנפשו הטהורה ונפש א"נ דש"ת:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קפ

שיל"ת, פ"ב נגהי ליום ה' כ"ח טבת קצ"ה לפ"ק. שלום וכ"ט לידידי הרב המופלג המופלא מו"ה שמעון נ"י אב"ד דק"ק ווראדאשא יע"א:

נ"ה הגיעני ונפשו היפה בשאלתו ע"ד אחד שמכר סתם יינם בחזקת כשר, והלוקח לקח ממנו

ופשע ולא עשה מבואר מהריטב"א הנ"ל שחייב לשלם, ולפע"ד כל הפוסקים מורים לו. מ"מ הואיל ולא מצאתי כן להדיא, וכן במרדכי דב"ק סי' קט"ו לא משמע קצת כן, על כן כשיבוא לידי אראה לפשר ולבצע עכ"פ:

ו אם קנה השליח אלא ששינה באופן שנקרא גזלן, הרי דינו מבואר לעיל סעי' ג' גבי שולח יד בפקדון:

ז כל זה אם לא בא השליח [אל] בעה"ב לחזור בו משליחותו, אבל אם בא לחזור משליחותו הרי דינו ככל מילי כפועל החזור באמצע היום, ותלי' אי הוא דבר אבד או לא, ואם מוצא פועלים ושלוחים אחרים וכה"ג. כל זה נלפע"ד ברור להלכה ולמעשה. כתבתי פה ק"ק מ"ד עש"ק ט"ו טבת תקס"ד לפ"ק:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קעט

שיל"ת, פ"ב ביום א' ארבעים למב"י קצה"ל. שוכ"ט ל"ג הרב הגאון המופלג ומפורסם כש"ת מו"ה שלמה שלימה משנתו קב ונקי מ"מ ומ"ן ר"א דק"ק בראד יע"א:

לא לנחת היה לי יקרת מכתבו המבשרת צרת רבים כי בערה אש ה' בקצינים שבמחנה קדשו, ה' ירפא שבר עמו ויבנה חרבות, ומיום שחרב בהמ"ק נגזר על בתיהם של צדיקים, ועתיד הקב"ה לנחמם כדכתיב [ישעי' נ"א ג'] כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה בכ"א:

נפשו היפה בשאלתו נידון שנים שהיה להם בית בשותפות והי' בו עליות ותחתיות, ועשו ביניהם חלוקה שבכל ב' שנים יהיה לאחד דירת התחתונים ולהשני דירת העליונים ואת"כ תחזור חלילה פעם בפעם, ואירע שקודם שהגיע הזמן שיחליפו זע"ז שנשרף העליה ונתקלקל ואין ראויה לדור, נשאלתי ההפסד על מי, אם ע"ז שהיה עולה העליות לגורלו, או ההפסד לשניהם ויחלקו בדירת התחתונים עכ"ל שאלתו דמר נ"י:

לפע"ד הדין זה א"צ לפנים, בב"ב י"ג ע"א בכור ופשוט שיש להם עבד ובהמה טמאה בשותפות עובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים, ומזה

כל דלא נחית אדעתא למישקל הולאה שוב לא הוי מחוסר קנין, ושפיר משתעבד אף אם דאקני לא משתעבד, ובחוב שאינו אפוזיטיבי נחתה דוה חלוי בהאיבעיא אם דאקני משתעבד וכחבואר בסוגיא דב"ב שם. והנה הראב"ד כתב גבי הך דאפוזיטיבי ח"ל מהו כי חלי השבח הראוי ללוקח ההולאה ג"כ תהיה חלי ההולאה משלו וכו' ואם יסול בע"מ את הכל יפרע כל דמי חלי השבח ללוקח וההולאה נכללת בו וכו' וחלי השבח הראוי לב"מ נותן את חלי ההולאה ללוקח וכו' עכ"ל, ומולק על הרמב"ם בחרתי, חדא דס"ל דגם באפוזיטיבי חולקין גם בשבח היחיד על ההולאה, ועוד דבאפוזיטיבי משלם הב"מ ההולאה גם מחלי השבח שלו. ונראה דהא בהא תליא, דכיון דס"ל דבאפוזיטיבי מחזיר ללוקח הולאותיו, א"כ הא בע"מ דהך דשמואל דאמר ב"מ גובה את השבח משום דכתב לו אנא איקום וכו' הוא רק בשאר ב"מ ולא בחוב דאפוזיטיבי, וא"כ הא הדרא קושיית הראשונים דאיך בע"מ גובה את השבח והא איבעיא לי' לשמואל אם דאקני משתעבד, ובע"מ ל"ל כשיטת הרמב"ן דגם בשאר ב"מ אמרינן דארעי' אשבח, ועל כן אין זה בכלל דאקני, ומדמסקינן בשבח דחולקין, ש"מ דגם היכא דמי לומר ארעאי אשבח מ"מ הוי דינו כמו ליה ולוה ואח"כ קנה, כיון דנוף השבח נהיה מיהא אח"כ, ועל כן זהו שפסק דגם באפוזיטיבי חולקין, ולא איכפת לן מה דיכול לומר ארעאי אשבח, דמ"מ שפיר הוי דינו כלוה ולוה ואח"כ קנה, וכשאר ב"מ כן גם אפוזיטיבי דחולקין, וכש"כ.

הלכות טוען ונטען

פ"ה ה"ב וכן החופר בשדה חברו בורות שיחין ומערות והפסידה והרי הוא חייב לשלם בין שטענו שחפר והוא אומר לא חפרתי או שטענו שחפר שתי מערות והוא אומר לא חפרתי אלא אחת או שהי' שם עד אחד שחפר והוא אומר לא חפרתי כלום ה"ז נשבע היסת על הכל עכ"ל, ובהשגות ז"ל א"א נראה דברים שכתבו למלאת הספירות ולהשוות החלרות אבל אם כתבו לשלם פחתו הרי הוא כשאר תביעת ממון וכמי שאמר לו חבלת בי שנים זהו אומר לא חבלתי אלא אחת עכ"ל, והיינו משום דהראב"ד משום חבלת אדם לנוקי קרקע דתרווייהו אין על גופן דין שבוטה ורק דעל התשלומין חייב לישבע. והנה כבר כתבו המפרשים, דלפ"מ שכתב הר"ן בשבועות על הך דר"י דחבלת בי שנים וכו', דלאו דהוי תודה במקלח ממש אלא כעין תודה במקלח, חה שייך אפילו בקרקעות. אלא דהקלוה"מ הקשה מהא דתנן בשבועות דף ל"ז ע"ב אנסה ופתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב, והרי פגם היינו נוק, והוי דמי אדם, ומ"מ חייב בקרבן שבוטה, ובע"כ דדמי קרקע דיגס כמטלטלין. ובאמת שמה קשה למה לא הביא זה הראב"ד, והרי חייב קרבן שבוטה הוי מדאורייתא, ולהדיא תנן במתניתין שם אמר לו חבלת בי ופסית בי חבורה והוא אומר לא חבלתי ולא עשיתי כך חבורה משביעך אני ואמר אמן חייב, ולמה הביא הראב"ד מהך דחבלת בי שנים, דהשבועה אינה אלא מדרבנן, ולא הביא מהך דחבלת בי דחייב קרבן שבוטה מה"מ, והרי קרבן שבוטה גם כן ליכא בקרקע, ובע"כ דדמי קרקע איגס בקרקע, ולי"ע.

והנראה מהו מבוואר, דחלוק דין קרבן שבוטה מדין חייב שבוטה, דאע"ג דתרווייהו ליתנייהו בקרקעות, מ"מ לענין דמי קרקע חלוקין הם, דבאמת הרי התשלומין שמתחייב בהם הא הויין מטלטלין, והם ככל מטלטלין דעלמא, והא דפסק הרמב"ם דאין נשבעין על דמי קרקע, בע"כ ל"ל דהוא משום, דכיון דהתשלומין הם חליפי הקרקע שהיוק,

וגזק הקרקע הוא עיקר חיובו, וא"כ עיקר חייב שבוטמו הוא רק בנוק הקרקע, וכיון דאין נשבעין על הקרקעות ומיפטר בכפירתו בלא שבוטה ממילא ליכא עלי' חיוב שבוטה גם על התשלומין. ולפ"ז שפיר חלוק בזה חיוב שבוטה מקרבן שבוטה, דלענין חיוב שבוטה לריבין אנו לדון בעיקר והתחלת החיוב אם מתחייב ע"ז שבוטה אם לא, וכן הספנה והכפירה וההודאה הכל ביסוד והתחלת חיובו, ועל כן בדמי קרקע, כיון דעיקר החיוב הוא הפסד הקרקע, והתשלומין הויין חליפי הקרקע, א"כ ממילא דלית בי' בעיקר חיובו דין שבוטה, וממילא דאין כאן חיוב שבוטה גם על התשלומין, משא"כ לענין קרבן שבוטה, דעיקר דין כפירה שבוטה הוא מדין גולת ממון, א"כ אין דינו חלוי כלל ביסוד והתחלת החיוב, ורק בהחייב תשלומין של עתה היא שחלה כשירתו וגולתו, וכל שהתשלומין דאית לי' גבי' עתה הם מטלטלין, לא איכפת לן כלל בעיקר החיוב מה שהוא, ומייד בקרבן שבוטה, ועל כן גם בדמי קרקע, כיון דהתשלומין עלתה חשיבי מטלטלין, על כן שפיר מתחייב בקר"ש. וגם דבעיקר השבוטה חלוקין הן זמ"ז, דלענין טענות ותביעות הרי דייטק על חיוב שבוטמו, וזה בא על עיקר חיובו והנוק שהויק שהוא מקרקעי, משא"כ לענין קרבן שבוטה, דלא לריבין לזה חיוב שבוטה, ורק חלות מעשה שבוטה, וחלות מעשה השבוטה היא על מטלטלין, כיון דהתשלומין הן עתה מטלטלין, ועל כן כל דמי קרקע דיגס כמטלטלין לענין קרבן שבוטה. אשר על כן להכי הוא שלא הביא הראב"ד כלל מהך דקרבן שבוטה, ורק מהך דחבלת בי שנים, דאיירי לענין חיוב שבוטה, דמוכח מזה דגם לענין חיוב שבוטה דמי קרקע דיגס כמטלטלין ונשבעין עליהן, וע"ז הרי י"ש ליישב לדעת הרמב"ם דהתם הויא שבוטה דרבנן, דאיתא גם בקרקעות, וכש"כ.

א"ל דקשה מהא דפסק הרמב"ם בפ"ב מהל' נערה בתולה ה"ג ז"ל אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי ה"ז נשבע שבוטה התורה על דמי הער ומשלם בושח ופגם עכ"ל, והרי גם תשלומין אלו הן מדין חבלת, ומ"מ פסק הרמב"ם דנשבעין עליהם שבוטת התורה, וקשה דהא הויין דמי קרקע דאין נשבעין עליהן לדעת הרמב"ם. **אכן נראה**, דהנה כל חובל בחברו הרי מתחייב בחמשה דברים, וגם בלער ובושח, והרי לער ובושח לית בהו נזק ממון כלל, ומ"מ מתחייב בתשלומין, אשר זהו רק גובה בחבלות, שימתחייב בתשלומין אף בלא נזק ממון. ולפ"ז נראה, דגם בנוק חלוק דין חבלות משאר נזקי ממון, דבשאר נזקי ממון עיקר חיובו הוא הממון עלמו שהפסידו, ומתחייב חייב זה הוא שמתחייב בתשלומין, שהם חליפי ממון שהפסידו, דאם לא היה מתחייב בעיקר הממון שהפסידו, לא הוה חייב עלי' גם חיוב תשלומין, משא"כ בחבלות, התחלת חיובו הוא בתשלומין עלמם, דחייבתו התורה מתחמת שיווי הנוק מזה"כ דחבלות, וכחייבא דלער ובושח כן גם חייבא דנוק דחייב התשלומין הוא התחלת חיובו. והרי כן הוא גם חייבא דשבת, דליכא ג"כ ממון הנפסד, דהא הוי רק מניעת הריוח ונראה בעלמא דפטור בכל מקום, ורק דבחבלות הויא גזה"כ לחייבו על שוין, אבל מ"מ הרי ודאי דהתחלת החיוב הוא רק על התשלומין, כיון דאין שם ממון הנפסד כלל, וא"כ ה"ג גם בנוק דכוותי', דאית בי' גם הך חייבא שחיל מתחלה על התשלומין, ובאמת דלפי דעת הרמב"ם הדבר פשוט כן כמש"כ, וכמו שפסק בפ"ד מהל' חובל ומזיק הי"ד ז"ל החובל בבת קטנה של אחרים וכו' וכן נוק שאינו פוחתה מכספה הרי הוא שלה עכ"ל, הרי דס"ל דאיכא חיוב נזק אף בלא אפחתי' מכספי' כלל, וכן בפ"ב שם הל"ז ז"ל אפילו חסרו כשערה מפור בשרו חייב בחמשה דברים שהעור אינו חוזר אלא ללקח עכ"ל, ובהך נזק דלא אפחתי' מכספי' הרי

תרושי רבנו

הלכות נחלות

דמים דראי

ר

דבטיח הוא משום טעמא דמכח אצות דאצא קאמו, ולאבי
הוא דנקט הרמב"ם להך דנטל הניח וכו' גסמחא, כיון
דאין כאן טעמא דראי כלל, אלא דפדין קשה, דנחשבת
אשה הא ודאי דאינה נוסלת בראי, וכדחנן במחני" דבכוריה פס,
ולמה השמיס הרמב"ם להך דינא דראי בכחובה אשה, וי"ט.
והגראה לומר בזה, דבכוסר כיון דאינו משתלם אלא
לאחר מיתה, אי"כ ממילא דנס בלאו הך טעמא
דראי אין הנפ"ח וכחובה אשה נובין מזה, ומשום דכיון
דאינו משתלם אלא לאחר מיתה וכל חלות הך חיובא הוא
לאחר מיתה, אי"כ ממילא דהדין ממון של הך חיובא נפשה
רק חמ"י היורשין, ולא להנהרג, ואפי"נ דפיקר חיובא דטפר
הוא שייך להנהרג, והפגים רק מכח אצותו הוא דקזכיין
ב"י, מדין ירושה, מ"מ הא ודאי דלא לריביין לדין ירושתן
שיהא חלות דין ממון על החיוב, כי אם דחיל דין ירושה
גם על פיקר זכות הך חיובא, שהם נכנסים במקומו לזכות
בחיוב זה, וממילא דהחיוב הוא שלהם מטיקרא, הואיל שבא
לאחר מיתתו, ולהכי הוי דינא דאין הנפ"ח וכחובה אשה
נובין מזה גם בלאו טעמא דראי, דשטבדא דחוב לא חיל
כי אם על דין ממון לחוד, והכא כיון דהדין ממון נפשה
רק חמ"י היורשין ולא להנהרג, אי"כ ממילא דאין כאן דין
ממון לגביית הנפ"ח וכחובה אשה, ואין נובין מהן, והא
הדין והוא הטעם לכל דיני ממון הבאין לאדם לאחר מותו,
דלא לריביין בהו לדינא דראי, משום דבלא"ה אין דין גבייה
בהן, דליכא דין ממון בהו ברשות מורישן, ולא משכחיין
נוונא דראי רק בנכסים שנפלו לו מאביו לאחר מותו, דא
הדין ממון פלמו ממשש והולך בירושה דרך פלוג, ובה
הוא דלריביין לטעמא דראי, כיון דבלא"ה שישבדא חיל
פליהו ככל נכסי המוריש, אלא דשם איכא גם טעם השגי
דיכולין לומר מכח אצות דאצא קאמו, ועל כן זהו שפסק
הרמב"ם בטעמא להך דינא דאין האשה ובפ"ח נובין מנכסים
שנפלו מאבי האב, ולא הזכיר טעמא דראי כלל, כיון דליכא
מזה ג"מ למקום אחר, וכש"כ.

והנה בכחובות דף ל"ח פ"ב אמר אב"י בא עלי ומתה
פטור שנאמר ונתן לאבי הנפרע ולא לאבי מתה, מילתא
דפשיטא ל"י לאב"י מיבעיא ל"י לרבא דנפי רבא יש בגר
בקבר או אין בגר בקבר וכו' מר בר רב אשי נפי לם
הכי מיתה עושה בגרות או אין עושה בגרות תיקו, וברמב"ם
פ"א מהל' נפרע בתולה הט"ו ז"ל בא פליה ומתה ב"י
פטור מן הקנס שנאמר וכו', והנה השמיס הרמב"ם להך
איבעיא דיש בגר בקבר או דמיתה עושה בגרות, משום
דלפ"מ דפסק כאב"י הרי שוב ליחא להאיבעיא, וכמבאר
בדברי הגמ' שהבאנו, אלא דל"מ, דלפי המבואר בדברי
הרמב"ם שהבאנו, כל הך דינא דלא לאבי מתה אין זה
רק בקנס ולא בעושה ופגם, וא"כ הא גמלא דהאיבעיא
אם יש בגר בקבר או אם מיתה עושה בגרות קיימא פדין
לפנין בושא ופגם, דאם יש בגר בקבר או מיתה עושה בגרות
והרי היא מופקעת מרשות אב, אי"כ הא גם הבושת ופגם
שלה, וע"ז הא ליכא פשיטותא דאב"י, וא"כ למה השמיס
הרמב"ם, והפשוט בזה, משום דבאמת הרי ליכא נ"מ כלל
מהאיבעיא לפנין בושא ופגם, דהרי גם אם מופקעת היא
מרשות אב הבו"ש הם לאב"י, דהרי הוא הקודם בגמלא
ויורשה, ורק לפנין קנס דאין אדם מוריש קנס לבניו פ"ז
הוא דנאמריה האיבעיא אם יש בגר בקבר או אם מיתה
עושה בגרות, כיון דמשום דין ירושה אין האב זוכה בזה,
וכיון דהרמב"ם פסק כאב"י דבאמת ליכא קנסא, אי"כ שוב
ליכא נ"מ כלל מהאיבעיא, ועל כן השמיס, אלא דעדיון
ל"ט, דהרי נ"מ לפנין הנפ"ח שלה, דאם יש בגר בקבר
או מיתה עושה בגרות והרי הבו"ש מדינא לה ורק שזוכה
בהן האב מדין ירושה, אי"כ הרי הנפ"ח נובין מהם, משא"כ
אב

כרי פשיטא דחללה חיובו הוא רק בהתשלומין, דמחא שפזיק
כרי ליכא הפסד ממון כלל, וא"כ הרי להדיא דנס בנזק
פיקר חיובו הוא בהתשלומין, ולא גרע נזק דאפחתי' מכספי'
מזק דלא אפחתי', דחל גם על התשלומין בפ"ע פיקר והתחלה
חיוב, אלא דאשילו לדעה המ"מ בפ"ב שם דמ"ל דכל דלא
אפחתי' מכספי' ליכא נזק כלל, כל זה הוא בליכא חסרון כסף,
ואין דבר שיגרוס חיובא פליו, אבל בנזק דאפחתי', דאיכא
מיהא דבר הגורם להתחייב, שפיר חיל חיובא בנזק דחבלות
גם תחלה חיובא על התשלומין, ומשום דלא גרע נזק חסר
ושבת, ומשום דכן הוא גוה"כ של חיוב חבלות, וכש"כ.
ואשר על כן לפנין הדין דמתי קרקע, דדעת הרמב"ם דדין
קרקע דאין נשבעין פליהן, חלוק דתי קרקע מדין חבלות,
דנקרקע דחיבו זה מחמת פלם הממון שהפסידו, על כן
התשלומין שהן חליפי פלם הקרקע שהזיק ג"כ דינם כקרקע
ואין נשבעין פליהן, וכמש"כ למעלה דכיון דנטיקר החיוב
לא חלם פליו שבועה ממילא מיפטר, משא"כ בחבלות, דהתחלה
חיובו הם התשלומין גם בלא חיוב פלם הממון שהפסידו,
וכמש"כ דשוב חיובא דנזק לחיובא דלפר ובושת, וגמלא
דנזק החבלה לא חשיבא רק כדבר המביאחו לידי חיוב
תשלומין, ובכפ"ג לא מהניא מה דליכא חיוב שבועה על
פלם הממון שהפסידו, אבל מ"מ התשלומין אינם דמי קרקע
ונשבעין פליהם, וניחא השתא הא דפסק הרמב"ם גבי אנסת
אסי והוא אומר לא כי אלא פתיתי דנשבע שבועה התורה
משום מודה במקלטה, וכן הא דהביא הראב"ד מהא דתנן
בשבועות דף מ"ד חבלת בי שנים והוא אומר לא חבלתי בך
אלא אחת דכוי מודה במקלטה, כיון דכבר נמבאר דחבלות
לא הויין התשלומין דמי קרקע ונשבעין פליהן, וכש"כ.

הלכות נחלות

פ"ה הל"ח נפל עליו הבית ועל אביו או שאר מורישין
ועליו כתובה אשה ובפ"ח יורשי האב אומרים
מה סבן תחלה ולא הניח כלום ואבד החוב ובפ"ח אומרים
האב מה תחלה חכה הכן בירושמו ויש לנו לגבות מחלקו הרי
נכנסים בחוקת היורשין ועל האשה ובפ"ח להביא ראי' או
לבו להם בלא כלום עכ"ל. ומבואר מזה דאם אך מה
הכן תחלה שוב אין הנפ"ח נובין מנכסי האב שמת אח"כ,
והדין הזה מפורש במחני" בב"ב דף קנ"ז פ"י"ט. אלא דטעמא
דקך מחני" נלמד מהא דתנן בבכורות דף ג"ב וכולן אין
נוטלין בשבחה ולא בראוי כבמחזוק, וקאמר שם בגמ' ולא
בראוי לאתויי נכסי דאבי אבא, והתם קיימיין אבכור ויבם
וכתובה אשה, הרי דהא דתנן במחני" דב"ב דכחובה אשה
ובפ"ח אינן נוטלין מנכסי אבי האב הוא משום דאין נוטלין
בראוי, ולפ"ז ל"ט על הרמב"ם שסתם הדברים ולא הזכיר
טעמא דאין בפ"ח וכחובה אשה נוטלין בראוי, שהוא זה
דין הנלמד מתשנתנו, ומשכחיין זאת גם בגוויי אחרייני, כגון
כופר דאינו משתלם אלא לאחר מיתה והוי ראוי, וכמבאר
בב"ב דף מ"ב, וכבר פמד בזה המל"מ שם. האומנם ד"ל
דדעת הרמב"ם דבפ"ח נוטל בראוי, ונלמד זאת מהא דאיתא
בב"ב דף קנ"ט דטעמא דמחני" הוא משום דמלי למימר
אנא מכח אצות דאבא קאחינא, וכדאיתא בסוגיא שם ואם"ד
לא מלי אמר מכח אצות דאבא קאחינא וכו' כי מת הכן ואח"כ
מת האב מאי הוי נימא להו בפ"ח ירושת אצותו קא שקילנא,
הרי להדיא דאפי"ג דהנכסים הויין ראוי, שבאו לו בירושה
אחר מותו, מ"מ בפ"ח גובה מהם, אי לאו משום טעמא
דמכח אצות דאבא קאחינא, והא דלריביין בבכורות לטעמא
דראוי, הוא משום בכור ויבם, דאינהו מכח ירושה קא שקלי,
ולא שייך גבייהו טעמא דמכח אצות דאבא קאמו,
ועל כן לריביין בהו לטעמא דראוי, אבל אפי"נ דטעמא